

# Svar på begäran från Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har inlett en tillsyn (utredning) av om förvaltningen följer diskrimineringslagen och begärt svar på nedanstående frågor. Svaret ska skickas till DO senast fredag den 11 september 2026.

Nedan redogörs förvaltningens svar på DO:s frågor för nämnden att ta ställning till.

## Frågor från Diskrimineringsombudsmannen

1. Skicka in det aktuella behandlingsmaterialet "arga apor" i sin helhet

**Svar:** Förvaltningen har idag inte kvar alla delar av behandlingsmaterialet. Allt det material som finns hos förvaltningen bifogas svaret till Diskrimineringsombudsmannen. Det är dock viktigt att tydliggöra att vissa delar av materialet som skickas aldrig har använts i verksamheten utan stoppats innan det tagits i bruk.

2. Har behandlingsmaterialet "arga apor" använts i socialtjänstens verksamhet? (om ja, svara även på a-c)
  - a. Redovisa i vilka situationer och i vilken omfattning behandlingsmaterialet har använts. Lämna en så fullständig redogörelse som möjligt.
  - b. Redovisa när, vilket datum, behandlingsmaterialet började användas.
  - c. Har behandlingsmaterialet slutat att användas? I så fall, varför slutade materialet att användas? När, vilket datum skedde det?

**Svar:** Behandlingsmaterialet känslodjur har till del använts i socialtjänstens verksamhet. Den utredning som genomfördes under sommaren och hösten 2025 visar att behandlingsmaterialet har tagits emot positivt av dem som genomgått behandling. Bedömningen är att materialet har fyllt en viktig funktion.

- a. Behandlingsmaterialet har tagits fram inom en verksamhet som arbetar med behandling av barn, unga och familjer. Syftet har varit att hjälpa barn och unga som mår psykiskt dåligt att sätta ord på sina känslor.

Behandlingsmaterialet består av en manual, ett träningshäfte, en arbetsbok, ett brädspel och ett föräldramaterial. Det finns också hjälpkort som kan användas i samtal mellan behandlare och barn/ungdom kring komplexa ämnen. Dessa hjälpkort ingår inte i grundmaterialet.

Materialet har såvitt förvaltningen vet enbart använts inom den verksamhet som tog fram materialet. Bedömningen är att cirka 20 barn och ungdomar använde

delar av materialet innan det togs bort. Ingen har genomgått hela behandlingen. Inget barn eller ungdom ska, som förvaltningen känner till, ha kommit i kontakt med de bilder som har visats i media.

Det har också funnits ett intresse att få ta del av behandlingsmaterialet från andra verksamheter inom Göteborgs Stad och andra kommuner vilket tyder på att behandlingsmaterialet möter ett faktiskt behov som finns inom detta verksamhetsområde, inte bara inom socialförvaltningen Nordost.

- b. Behandlingsmaterialet arbetades fram under 2024. Inte på uppdrag av förvaltningen utan som ett medarbetardrivet initiativ utifrån ett konstaterat behov i verksamheten. Mellan december 2024 och april 2025 kvalitetsgranskades metoden och textmaterialet i manualen av en extern DBT-psykolog (Dialektisk beteendeterapi). Denna kvalitetsgranskning inkluderade dock inte bilderna i materialet. Under denna period testades materialet i liten utsträckning i resursenhetens behandlingsverksamhet. Tillhörande bilder arbetades fram successivt under 2024 och första delen av 2025. Det finns med andra ord inget exakt datum då behandlingsmaterialet första gången togs i bruk i sin helhet.
  - c. Ja, behandlingsmaterialet pausades enbart ett par dagar efter att kritiken lyftes och togs sedan helt ur bruk den 11 juni 2025. Detta beslut fattades utifrån bedömningen att alla de högst olämpliga bilderna som florerat i media omöjliggjorde materialet i sin helhet. Trots att alla bilderna arbetats om och att materialet inte längre innehöll några apor bedömde förvaltningen att materialet i sin helhet behövde tas helt ur bruk.
3. Anser ni att Göteborgs stad vad avser behandlingsmaterialet "arga apor" har följt diskrimineringslagen?  
Om nej, redovisa varför det inte varit fråga om diskriminering.  
Om ja, tala om på vilket sätt det varit fråga om diskriminering.

### **Omständigheter av relevans för bedömningen**

Som nämnts ovan består det aktuella behandlingsmaterialet av en manual, ett träningshäfte, en arbetsbok, ett brädspel och ett föräldramaterial. Det finns också hjälpkort som kan användas i samtal mellan behandlare och barn/ungdom kring komplexa ämnen. Dessa hjälpkort ingår inte i grundmaterialet. Behandlingskonceptet innehåller cirka 500 bilder som stöd. Valet att låta apor gestalta känslor baserades på att apan har en mimik och ett kroppsspråk som liknar människans, vilket gör det lättare att känna igen och tolka känslor. Bilderna porträtterade initialt endast djuret apa men kompletterades senare med andra djur.

Av de cirka 500 bilderna som finns med i materialet har ett dussintal en utformning som kan tolkas som uttryck för religiös eller etnisk tillhörighet. I delar av materialet är alla figurer som syns på bilderna porträtterade som apor, i vissa delar innehåller bilderna både apor och människor i olika roller och i några bilder visar en apa, i en utsatt position eller känsla, omgiven av människor.

Mellan december 2024 och april 2025 kvalitetsgranskades metoden och textmaterialet och under samma tid arbetades bilder fram successivt och materialet testades i mindre

skala. Bilderna kvalitetsgranskades inte. Syftet med att testa materialet var att få feedback och en insikt i hur det fungerade i praktiken.

I samband med interna utbildningstillfällen kopplat till behandlingsmaterialet i slutet av maj 2025 framkom kritik gällande rasism i bildmaterialet. Inom ett par dagar bytte konceptet namn och medarbetare uppmanades att upphöra med eventuell användning av de bilder som innehöll apor. Efter ytterligare en vecka beslutades att behandlingsmaterialet i sin helhet skulle pausas. Socialförvaltningen Nordost inledde samtidigt flera åtgärder i syfte att ta reda på de närmare omständigheterna kring det som uppfattats rasistiskt för att kunna gå vidare med eventuella ytterligare åtgärder. Bland annat hölls samtal både med medarbetare inom enheten som tagit fram behandlingsmaterialet och med medarbetare på enheten som reagerat på materialet. Samtalen syftade framför allt till att, utifrån ett arbetsmiljöperspektiv, följa upp hur medarbetarna påverkats och vad de såg för behov av åtgärder för att förhindra att något liknande sker igen. Förvaltningen träffade även representanter för Interreligiösa rådet och muslimska samverkansgruppen samt kontaktade berörda familjer som avslutat behandlingskonceptet. Förvaltningen har utifrån denna kontakt fått till sig att ingen av dessa enskilda individer som genomgått behandlingskonceptet har upplevt sig som diskriminerad.

## **Bedömning**

*Har Socialförvaltningen Nordost överträtt diskrimineringsförbudet?*

Förvaltningen har i besvarandet av ovanstående fråga fokuserat på direkt och indirekt diskriminering samt eventuella trakasserier. Den kritik som har lyfts har gällt rasism och behandlingsmaterialet problematiseras därmed utifrån diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet och religion.

En viktig fråga är om förekomsten av behandlingsmaterialet kan anses vara ett missgynnande av en arbetstagare eller en enskild, kopplat till någon av diskrimineringsgrunderna. Det ska vara fråga om en behandling som på objektiva grunder kan sägas leda till skada, nackdel, obehag eller personligt lidande för den drabbade. För att avgöra om ett missgynnande föreligger görs en jämförelse med en person, verklig eller tänkt, i jämförbar situation. Med trakasserier, som kan utgöra en form av diskriminering, avses i diskrimineringslagens mening ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna. Den som trakasserar måste inse att beteendet kränker någon på ett diskriminerande sätt.

Behandlingsmaterialet har inte varit riktat till en eller flera individer av ett visst etniskt ursprung eller med viss religion eller trosuppfattning. Det har inte heller använts i syfte att beskriva skillnader mellan olika etniska grupper eller personer med olika religionstillhörighet eller på ett sätt som är ägnat att särskilja sådana grupper. Det har inte heller använts för att illustrera problem utifrån etniska eller kulturella aspekter eller för att låta påskina att vissa typer av problem endast, eller till största del, förekommer inom vissa grupper. Tvärtom har materialet utformats med en inkluderande ambition, varför figurerna som gestaltar olika känslor på vissa bilder har försetts med attribut som är tänkta att påvisa en bred representation. Vid utformningen av bilderna har de element som uppfattats kränkande, alltså just förekomsten av djuret apa, inte använts med en

insikt om en utpekande effekt utan för att apor är det djur vars mimik är mest likt människor och därför enklare att relatera till.

Förvaltningen är medveten om att det finns en historik av jämförelse mellan apor och personer ur vissa etniska grupper i syfte att avhumanisera dem. Vissa enskilda bilder som ingår i behandlingsmaterialet kan associeras med bilder som har använts för att kränka människor med viss etnisk tillhörighet. Materialet har dock inte tagits fram eller använts för att behandla personer med en viss etnisk eller religiös tillhörighet på ett visst sätt. I den kontext som bilderna har förekommit och använts i socialförvaltningens verksamhet har det inte varit fråga om ett missgynnande av någon i jämförelse med någon annan. Det har inte heller varit fråga om ett uppträdande eller bemötande från socialförvaltningens sida som, i diskrimineringslagens mening, kränkt någons värdighet och som har samband med etnisk tillhörighet eller religion. Det hör bland annat samman med att behandlingsmaterialet i sin helhet inte kan sägas anspela på, eller vara associerat till, någon diskrimineringsgrund.

Som framhållits av Interreligiösa rådet i Nordost är det dock problematiskt att använda djur som illustrationer utifrån att olika djur har olika betydelser i olika länder och religioner. Det kan också uppfattas problematiskt att vissa bilder innehåller avbildningar både av människor och av apor. När det har påtalats att bilderna kunde uppfattas som kränkande av vissa grupper har arbetsledningen gått ut med information om att de inte ska användas och materialet har arbetats om. Det har alltså inte varit fråga om något upprepat eller fortsatt agerande efter att ett sådant påtalande gjorts.

Utifrån ovanstående bedömer socialförvaltningen Nordost att förvaltningen i egenskap av arbetsgivare och verksamhet inom socialtjänsten inte har utsatt arbetstagare (eller därmed jämställd) eller någon enskild för diskriminering i diskrimineringslagens mening.

#### *Har Socialförvaltningen Nordost överträtt repressalieförbudet?*

En repressalieåtgärd handlar om att den anställdes villkor eller förhållanden faktiskt försämrats i förhållande till vad som annars skulle ha varit fallet efter det att arbetstagaren inför arbetsgivaren påtalat att den ansett sig utsatt för kränkande särbehandling och diskriminering.

Det finns medarbetare inom förvaltningen som upplever att deras återkoppling initialt inte hörsammats i tillräcklig utsträckning och det finns både medarbetare och chefer inom förvaltningen som i efterhand ser att den problematik som finns kring valet att använda apor i behandlingsmaterialet borde ha uppmärksammats i ett tidigare skede i utvecklingen av materialet. Några repressalieåtgärder, i diskrimineringslagens mening, har däremot inte förekommit i samband med påtalet och socialförvaltningen Nordost anser inte att repressalieförbudet har överträtts. Arbetsgivaren har däremot förståelse för att det kan upplevas obekvämt och ansträngande att framföra kritik, särskilt för den som tillhör en minoritet och om kritiken rör just arbetsgivarens förhållningssätt till den med minoritetstillhörighet. Socialförvaltningen Nordost vill understryka att sådan kritik välkomnas som en viktig del av utvecklingsarbetet i dessa frågor och att det alltid ska genomsyra bemötandet.

*Har socialförvaltningen Nordost fullgjort sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder?*

På socialförvaltningen Nordost är det förebyggande åtgärdsarbetet enligt diskrimineringslagen till stor del integrerat i det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt arbetsmiljölagen där diskrimineringsperspektivet avseende samtliga diskrimineringsgrunder ska beaktas.

Förvaltningen arbetar systematiskt med arbetsmiljöfrågan där frågor om kränkande särbehandling och diskriminering ingår. Det finns rutiner på plats. Göteborgs Stads rutin för årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och arbetet med aktiva åtgärder och Göteborgs Stads rutin vid kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier inom arbetslivet gäller för samtliga Göteborgs Stads nämnder. Utöver det finns det ett årshjul som beskriver när på året respektive verksamhet ska identifiera behov av aktiva åtgärder som sedan följs upp i en handlingsplan. Förvaltningens arbete med aktiva åtgärder följs årligen upp och rapporteras till nämnd i april, en rapportering som sedan går vidare in till stadsledningskontoret.

Den interna utredningen visar att socialförvaltningen Nordost har saknat en fungerande process för kvalitetssäkring när bilder i behandlingsmaterialet har tagits fram. Som en aktiv åtgärd för att komma till rätta med detta har de fyra regionala socialförvaltningarna i Göteborgs Stad tagit fram en anvisning för kvalitetssäkring av metod- och kommunikationsmaterial. Syftet är bland annat att säkerställa att illustration och bilder stödjer budskapet, är normmedvetna och inte kan uppfattas som olämpliga eller missvisande.

### **Slutligen**

Med detta sagt anser förvaltningen att händelseförloppet kopplat till behandlingsmaterialet vittnar om att det finns en risk för påverkan av strukturell rasism i förvaltningen såväl som i övriga samhället. Men den utredning som genomförts har också visat att förvaltningens medarbetare, i samband med att materialet spridits inom förvaltningen, har reagerat och lyft fram olämpligheten i vissa av bilderna. Därigenom har organisationen kunnat stoppa materialet innan det togs i bruk fullt ut. Även om det givetvis hade varit mer önskvärt att bildmaterialet hade granskats utifrån ett normkritiskt perspektiv redan i utvecklingsfasen visar detta att det finns ett engagemang inom förvaltningen och att våra medarbetare har vågat lyfta frågan.

Det finns ett fortsatt arbete att göra inom den egna förvaltningen där fokus behöver vara på dels kunskapshöjning men framför allt främjandet av en öppen dialog. En dialog som förebygger att medarbetare såväl som människor vi möter i våra verksamheter upplever diskriminering.

Förvaltningen vill slutligen återigen lyfta fram att valet att använda apor grundades på att det är det djur vars mimik är mest lik människors och därför kan tänkas vara lättast att identifiera sig med. Fokus i framtagandet av det aktuella materialet låg på själva behandlingsmetoden som var framgångsrik. Förvaltningen beklagar djupt att individer har upplevt materialet som rasistiskt och arbetar aktivt med att stärka kvalitetssäkringsprocessen och undvika liknande situationer i framtida utvecklingsprojekt.

4. Har ni genomfört någon åtgärd eller vidtagit någon utredning kopplat till behandlingsmaterialet "arga apor"? Redogör i så fall för vad ni har gjort och skicka in eventuella utredningar.

**Svar:** Både förvaltningen och nämnden har vidtagit en rad åtgärder. I ett första skede beslutades att byta ut bilderna på apor mot andra djur, senare beslutades att materialet skulle tas helt ur bruk trots genomfört byte av bilder. Nämnden har beslutat om att utreda hela händelsen med uppdraget att förhindra att något liknande inträffar igen. För att stötta chefer i den interna kommunikationen tog förvaltningen fram ett stödmaterial i form av vanliga frågor och svar. Inom den berörda avdelningen har flera av enheterna tagit del av föreläsningar på temat, externa såväl som interna för att öka kunskapen och skapa en större förståelse för frågan. Avdelningsledningsgruppen har dessutom fått en utbildning från Göteborgs Universitet som en pilot för en eventuell bredare utbildningsinsats inom förvaltningen längre fram. Utbildningen handlade om olika aspekter av antirasistiskt socialt arbete. För förvaltningen i sin helhet har en utbildning med Antidiskrimineringsbyrån genomförts med alla chefer och samtal förs både med medarbetare inom förvaltningen och med Göteborgs universitet kring ytterligare eventuella utbildningsinsatser.

Förvaltningen har tillsammans med övriga socialförvaltningar under året även arbetat med långsiktiga åtgärder så som att ta fram en anvisning för hur liknande utvecklingsarbete ska kvalitetsgranskas framöver. Under hösten 2026 kommer också en gemensam utbildning i diskrimineringslagstiftningen att genomföras för samtliga huvudskyddsombud och HR-avdelningar i socialförvaltningarna, detta utifrån det nya kollektivavtal som nu gäller.

Utredningen som skedde under 2025 bifogas i sin helhet där också åtgärder som genomförts redovisas.